

MEDENİYET İNŞASINDA NEBEVÎ SÜNNETİN ROLÜ: SAİD NURSÎ'NİN YAKLAŞIMI

Yrd. Doç. Dr. Necmettin ŞEKER

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi

Öz

On beş asırlık İslâm tarihinde insanlığın ulaştığı bütün medenî değerlerin arkasında Kur'an ve Sünnet düsturlarının var olduğu her akliselimin kabul edeceği bir hakikattir. Tarih bunun en önemli şahididir. İslâm dünyasının Kur'an ve Sünnete sınıksız sarıldığı müddetçe medeniyetin doruklarına ulaştığına, Kur'an ve Sünnetten elini gevşettiği nispette de tedenni ettiğine yine en büyük şahit tarihtir. Diğer medeniyetlerin köklerini incelediğimizde de aynı izlere rastladığımızı burada işaret etmekte fayda vardır.

Bu medeniyet düsturlarının Kur'an ve Sünnetten istinbat ve istihracı içtarihten günümüze büyük emekler verilmiş, mesailer harcanmıştır. Hukuktan adalete; siyasetten ahlâka, edebiyattan felsefeye; musikiden mimariye, hülâsa hayatın her alanında Kur'an ve Sünnetin verileriyle oluşturulan İslam kültür ve medeniyeti, insanlığa huzur, barış ve emniyet getirmiştir.

Temelleri sağlam olan ancak tarihî süreçte bir kısım darbelerle hasar görmüş bu medeniyet sarayındaki tahribatları tamir etmek için her asırda bir kısım manevî mimarlar, (âlimler, imamlar ve mütefekkirler, siyasetçiler vd.) gayret göstererek onu ayakta tutmaya çalışmışlardır. Asrımızda İslâm medeniyet sarayının restorasyonuna katkı yapan manevî mimarlardan birisi de çağdaş mütefekkirlerden Said Nursî'dir. Bu makalede İslâm medeniyetinin inşasında ve idamesinde nebevî sünnetin rolünü Said Nursî'nin bakış açısıyla analiz etmeye çalışacağız.

The Role of Prophetic Practices in Building a Civilisation: Said Nursi's Approach

Abstract

It is a truth accepted by all those who possess sanity that the values of civilisation humanity has reached in fifteen centuries of Islamic history are based

on the Qur'an and the Sunnah. History is the most important witness to this. History is the greatest witness that when Muslim World held onto the Qur'an and the Sunnah firmly, it reached the peak of civilisation and when it loosened its grip of those, it deteriorated. Studying the roots of other civilisations, we meet similar traces which is worth mentioning here.

In order to reveal these fundamentals of civilisation from the Qur'an and the Sunnah there have been a lot of efforts and great endeavour in history. From law to justice, from politics to morals, from literature to philosophy, from music to architecture, essentially in all aspects of life Islamic culture and civilisation built upon the teachings of the Qur'an and the Sunnah have brought peace and security to mankind.

Although the tenets of this palace of civilisation are strong, there has been much damage throughout history and therefore in every century spiritual architects (scholars, imams, thinkers, politicians etc.) have continued to keep it standing by repairing the damage. In our century one of the spiritual architects contributing to the renovation of the palace of Islamic civilisation is a contemporary thinker, Said Nursi. In this article, we will try to analyse the role of prophetic practices in building and maintaining Islamic civilisation from Said Nursi's perspective.

Giriş

Yüce Allah bu dünyayı bir imtihan meydanı olarak yaratmış, insanoğlunu da Cenete liyakat kazanmak için ilim ve dua vasıtasıyla tekâmül etmek üzere bu imtihan dünyasına muvakkat bir misafir olarak göndermiştir.

İnsanın hem bu dünyada mutlu ve huzurlu yaşaması hem de ebedî hayatı kazanması için bir kısım kanunlara riayet etmesi icap etmektedir. Çünkü *"dünya ahiretin tarlasıdır"* rivayeti muktezasınca ahiret ve ebedî hayat bu dünyada kazanılacaktır. Dolayısıyla bu dünya hayatının yaşanır hale gelebilmesi için imara ve temeddüne ihtiyacı vardır. Bu da bir kısım kanunlarla tahakkuk edecektir. Bu kanunlar da ilâhî kitaplar ve yol gösterici peygamberler tarafından belirlenmiştir. Dünyevî ve uhrevî hayat rehberi olan bu semavî kitapların anlaşılması ve hayata aktarılması için Yüce Allah peygamberler göndermiştir.

Hz. Âdem'den bu tarafa hiçbir millet kitapsız ve nebisiz bırakılmamıştır. Allah,

---

1 Aclunî, İsmail b. Muhammed, Keşfu'l-Hafa ve Muzilu'l-İlbas, Daru'l-Kütübu'l-İlmiye, Beyrut, 1988, I/412.

Kuran'da peygamber göndermediği hiçbir toplumu sorumlu tutulmayacağını açıkça bildirmiştir.²Bundan dolayıdır ki “*nev-i beşerde nübüvvet, beşerdeki hayır ve kemâlâtın fezlekesi ve esas kabul edilmiş, Hak ve hakikatin nübüvvet içinde ve nebiler elinde olduğu*”³tarihin akışı içerisinde açıkça görülmüştür.

İlahî kitaplar ve peygamberler, dinî ve dünyevî hayatın yaşanabilir kılınmasının ana omurgasını oluştururlar. İslâm dini özelinde dünyevî ve uhrevî hayata dair bütün kaide ve kurallar Kitap ve Sünnetle belirlenmiştir. Hayatın her alanında, hasetsen insan sorumluluğunu gerektiren her hususta, Kuran ve Sünnet ebedî ve evrensel ilkeler koymuştur. İcmalî olarak Kuran'ın, tafsili olarak da Sünnetin belirlediği iman, ibadet, ahlâk, insan hakları, adalet, eşitlik, eğitim, sağlık, sosyal hayat, beşeri münasebetler, iktisat ve ekonomi alanındaki evrensel değerler ile ilgili Kur'anî ve nebevî veriler, tarihten günümüze sayısız ilim erbabı tarafından anlaşılmaya, yorumlanmaya ve hayata aktarılmaya çalışılmıştır.

Batıda ortaya çıkan istihrak⁴ faaliyetlerinin en temel gerekçelerinden birisi, İslam kültür ve medeniyetinin teşekkülünde rol oynayan unsurların neler olduğunun ve nasıl yayıldığıнын merak edilmesi olmuştur. Zira bedevî Arap çöllerinde ortaya çıkıp umulmadık bir hızla kısa bir sürede şarktan garba, cenuptan şimale hak-hukuk, adalet ve insan hakları gibi medeniyet unsurlarını her tarafa yayıp yerleştiren saiklar, onlar için calip-i dikkat olmuştur. Müslüman toplumların var olduğu her yerde İslâm kültürü kendini bariz bir şekilde hissettirmektedir. Oturup-kalkma adabından, giyim-kuşama, yeme-içme adabından, misafirlik adabına, selamlaşmadan, komşuluk münasebetlerine, yardımlaşmadan paylaşmaya... Hülâsa hayatın her alanında nebevî sünnetin izlerini taşıyan İslam kültürü varlığını göstermektedir. Dünyanın dört bir tarafındaki Müslümanların sahip oldukları ortak manevi değerler müsteşrikleri Kur'an ve Sünnet üzerinde araştırmalar yapmaya sevk etmiştir. Çünkü İslam milletlerinin itikadî, amelî ve ahlâkî değerler manzumesinden oluşan medeniyet tasavvuru Kuran ve sünnet ortak paydasında yoğrulmuş ve neşv-u nema bulmuştur. Zira inançta birlik, ibadette birlik, ahlâkta birlik, sevinçte ve tasada birlik gibi temel toplumsal değerler hep Kur'an ve Sünnetle şekillenip korunmuştur. Özellikle Kur'an'dan süzülen Hz. Peygamberin sünneti Müslümanlar için hayat modeli olmuştur. Nebevî sünnet bir bakıma İslâm kültür mozaiğinin temel çimentosu mesabesinde vazife görmüştür.

2 İsra, 17/15.

3 Said Nursî, Mesnevi-i Nuriye, RNK Yayınları, İstanbul, 2012, s. 160; Lem'alar, RNK Yayınları, İstanbul, 2012, (17. lem'a, 9. Nota), s. 141.

4 Kelime anlamı ortaklaşa iş yapma, şirketleşme olan bu kavramın terim anlamı batılıların şark ilimleriyle, özellikle de İslâmî ilimlerle uğraşması (!) demektir.

Hülâsa İslam kültür ve medeniyetinin yegâne kaynağı Kur'an ve Sünnettir. Kuran ve Sünnetin bu fonksiyonunu tahlil ve tespit eden hasra gelmez İslam âlimi ve düşünür gelip geçmiştir. Asrımızda da Kuran ve Sünnetin anlaşılması ve hayata yansıtılması yönünde çok sayıda İslam âlimi gayret gösterip fikir üretmiştir. Bunlardan birisi de yirminci yüzyılın önemli fikir ve aksiyon adamlarından birisi olan Said Nursî'dir.⁵

Biz bu makalede İslam toplumunun, dolayısıyla da İslam kültür ve medeniyetinin inşasının ve devamının temel dinamikleri olan Kuran ve Sünneti Said Nursî'nin bakışıyla ele almaya, Kuran ve Sünnetin İslam medeniyetinin teşekkülündeki fonksiyonuna ve İslam toplumu üzerindeki etkisine dikkat çekmeye çalışacağız. Çalışmamızda mümkün olduğu kadar fazla yoruma girmeden onun eserlerinden alıntılara yer vererek kendi fikirlerini ve görüşlerini yansıtmaya çalışacağız.

5 Bitlisin Hizan kazasının İsparit nahiyesi Nurs köyünde dünyaya gelen ve kendi ifadesiyle üç devir (İtihat ve Terakki, Meşrutiyet ve Cumhuriyet) görmüş olan Said Nursî, Osmanlı İmparatorluğunun son çeyreğine yetişmiş ve Cumhuriyetle birlikte şiddetli sıkıntılara maruz kalmıştır. Dönemin âlimleri tarafından Bediüzzaman lakabıyla ünlenmiş olan Nursî bir ilim adamı olmanın yanında aynı zamanda bir aksiyon adamıdır. İstisnai bir zekâya sahip olup, küçük yaşta dönemin medrese eğitimini kısa bir zamanı da ikmal etmiştir. Birinci dünya savaşında gönüllü alay komutanlığı yaparak doğu cephesinde Bitlis'te Ruslarla ve Ermenilerle savaşmış, yaralanmış ve esir düşmüştür. Esareten kurtulduktan sonra kısa bir dönem İstanbul'da bulunmuş ve burada İslam âleminin sorunlarına dair tespitlerde bulunmuştur. Dönemin siyasi gidişatından ve kendisine yapılan tekliflerden uzak durarak, tekrar Doğu Anadolu'ya dönmüş bir süre inzivaya çekilerek riyazette bulunmuş, bu zaman zarfında Van ve Bitlis gibi merkezlerin valilerine misafir olup onların zengin kütüphanelerinden istifade ederek, din ilimleri yanında müspet ilimlere dair kaynakları da inceleme fırsatı bulmuştur.

Bu dönem onun daha sonra yazacağı eserleri için sağlam bir altyapı oluşturmasına imkân hazırlamıştır. Oldukça ilmi muhtevalı olan İşaratu'l-İ'caz, Muhakemat, Kızıl İ'caz, Münazarat, Sunuhat ve Mesnevi-i Nuriye gibi Birinci Said dönemi eserlerini bu zaman zarfında kaleme almıştır. Dünya siyaseti İslam âleminin sorunları ve memleket meseleleri ile ilgili çarpıcı tespitlerde bulunması dönemin siyasilerini kaygılandırmış ve kontrol altında tutmak üzere batıya sürgün edilmiştir. Yapılan takipler, tazyikler, mahkemeler ve hapislerle, başlattığı aksiyoner irşat hareketi engellenmeye çalışılmıştır. Ancak O, bütün bunlara rağmen hayatını vakfettiği iman ve Kur'an hizmeti ile insanlığın hidayeti ve selameti için çalışmış ve bu alanda altı bin sahifelik eser külliyatı vücuda getirmiştir. Bütün külliyatında odak nokta iman ve insan olmuştur. Bireyin ve toplumun dünya ve ahiret saadetini konu alan eserleri, kendi ifadesiyle Kur'an'ın bu asrın idrakine sunduğu bir derstir. Risale-i Nur eserleri muhteva olarak iman ve ibadet esaslarının ruh ve mana boyutunu, tevhit esaslarını, ahlâkî değerleri, toplum tabakalarının değişik sorunlarını oldukça akıcı ve etkileyici bir üslupla anlatımından ibarettir. Kaynak olarak Kur'an ve Sünnet esas referans alınmış olup yer yer ayet ve hadisler orijinal halleriyle, çoğunlukla da mana ve muhteva olarak kullanılmıştır. Tasavvuf geleneğinde olduğu gibi çeşitli manevi istihalelerden geçerek açlık, riyazet, oruç, çok Kur'an okuma ve malayani söz ve fillerden içtinap ederek kazandığı ilham ve keşiflerden de istifade etmiştir. Tuluat, sunuhat ve işaret gibi akla ve kalbe doğan manalardan oluşan bilgiyi de sıkça kullanmıştır. Çok fazla olmamakla birlikte İslamî literatüre de göndermelerde bulunarak kaynaklara olan vukufiyetini de okuyucuya hissettirmiştir. Günümüzde Risale-i Nur eserleri dünyanın dört bir yanına ulaşmış ve yüzlerce dile çevrilmiştir. *(Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Necmeddin Şahiner, Bilinmeyen taraflarıyla Bediüzzaman Said Nursî, Nesil yayımları, İstanbul, 2011.)*

1. Kur'an ve Sünnetin İnsanın Toplumsal Tekâmülündeki Rolü

Kur'an ve sünnet, İslâm toplumunun hem varlık sebebi hem de hayat kaynağıdır. Bu kaynaktan beslenen Said Nursî deeserlerinin merkezine iman ve ahlâk esasları ile bunların açılımını ve hayata aktarımını yerleştirmiştir.

Bu eser külliyyatında başta iman ve tevhit ilkesi olmak üzere, en çok işlenen mevzu Kur'an ve Sünnetin anlaşılması ve hayata yansıtılması gelmektedir. Said Nursî müteaddit risalelerinde Kur'an ve Sünnetin toplumsal tekâmüldeki rolüne vurgu yapmıştır. Onun Kur'an ve Sünnete bakış açısını anlatan risalelerin başında On dokuzuncu Söz ve On Dokuzuncu Mektup ile Yirmi Beşinci Söz, On Birinci Lem'a ve Ayetü'l-Kübra Risalesinin ilgili bölümleri yer almaktadır. Kuşkusuz Kur'an ve Sünnet temasının işlendiği eserleri bunlardan ibaret değildir. Aslında bütün külliyyatında bu ana tema işlenmiştir. Dolayısıyla biz bu çalışmada söz konusu risalelerin yanı sıra Nursî'ninkonuyla ilgili diğer eserlerinden de istifade etmeye ve alıntılar yapmaya gayret göstereceğiz.

İslam toplumu, asr-ı saadetten bu tarafa inişli çıkışlı birçok badire atlatmış, Kuran ve Sünnete sarılması nispetinde terakki etmiş, Kuran ve Sünnetten elini gevşettiği oranda da geri kalmıştır. Zira gerek Kur'an gerekse Sünnet ilme, irfana, tefekküre, çalışmaya, üretmeye, yardımlaşmaya, paylaşmaya ve dayanışmaya teşvik etmektedir. Birlik ve beraberlik, dirlik ve düzen, İslam dinin en çok vurgu yaptığı hususlardır.

Müslüman toplumların ve İslam medeniyetinin en büyük düşmanı cehalet, tembellik, bencillik, sorumsuzluk, ihtilaf, kin, nefret, düşmanlık, kaos, kargaşa ve terör gibi bireye ve topluma zarar veren manevi hastalıklardır. Kur'an ve Sünnet, sürekli bu zararlı hastalıklardan uzak durmaya ve bunlarla mücadeleyle teşvik eder. Said Nursî'ye göre İslam âleminin bu gün içinde bulunduğu sıkıntıların altında yatan asıl sebep, Müslümanların ellerini Kuran ve Sünnetten gevşetmeleridir. Kuran ve Sünnete muhalif olan cehalet ihtilaf, sefahat, taassup, despotluk ve tembellik gibi faktörler bu süreci tetikleyen önemli unsurlardır.

Bunun bilincinde olan Nursî, Kur'an ve Sünnetin terakkiye teşvik ettiğine sıkça vurgu yaparak medeniyetin teme dinamikleri olan ilim- irfan, birlik- beraberlik ve paylaşma-dayanışma gibi hususların hayata hâkim kılınmasının bu iki esasa bağlı olduğunu söyler. Ona göre Kuran ve Sünnetin hâkim olmadığı bir hayat tarzı temelsiz olup, sonu hüsrandır. O, dinî değerleri hayatın merkezine yerleştirir. Bu konudaki bir vecizesinde şöyle der: *“Din hayatın hayatı hem nuru hem esası, ihya-i din ile*

olur bu milletin ihyası.”⁶Dolayısıyla sağlıklı ve huzurlu bir hayatın devamı ve bekası dine ve dinî değerlere bağlıdır. Yani dinsiz bir hayattan hayır gelmez.

2. Hiçbir Toplum Dinsiz Yaşayamaz

Said Nursî'ye göre hiçbir millet ve toplum dinsiz yaşayamaz. Dinî temellerden ve değerlerden yoksun hiç bir anlayış uzun ömürlü olamaz. Tarihten günümüze dini devre dışı bırakarak ortaya çıkmış olan rejimler fazla yaşamamışlardır. Marksizm, Kapitalizm, Sosyalizm ve Kominizm gibi beşerî yaklaşımlar bütün zorlama çabalara rağmen insanlığa huzur getirecek bir sisten sunamamışlardır. Said Nursî, bu duruma en son dağılan Sovyetler Birliğini örnek göstererek şunları söyler:

*“Kat’iyen dinsiz bir millet yaşamaz. Rus da dinsiz kalamaz. Geri dönüp Hıristiyan da olamaz. Olsa olsa, küfr-ü mutlakı kıran ve hak ve hakikate dayanan ve hüccet ve delile istinat eden ve akli ve kalbi ikna eden Kur’ân ile bir musalâha veya tâbi olabilir.”*⁷

Dinî değerlerin hâkim olmadığı veya yaşanmadığı toplumların zulüm, baskı, kargaşa, haksızlık, adaletsizlik, ahlâksızlık ve yağma gibi gayr-ı meşru sıkıntılara maruz kalacağı tarihî tecrübelerle hatta çağdaş bir kısım örneklerle sabittir. Said Nursî bu sıkıntılara maruz kalan milletlerin ve devletlerin kurtuluşu için çare olarak Kuran ve Sünnete sınıksız sarılmayı teklif eder. Kuran’a ve Sünnete sınıksız sarılan toplumların temeddün edip terakki ettiklerini, aksi takdirde vahşete ve tedenniye maruz kaldıklarını söyler. Tarihten günümüze beşeriyetin özellikle de doğru İslama tabi olmayan Müslümanların, içine düştükleri çıkmazdan kurtulmak için her türlü yolu denediğini ancak bir türlü sahil-i selamete çıkamadığını bunun tek çıkış yolunun Kuran’da karar kılmak olduğunu şu ifadelerle dile getirir:

*“Hakikat-ı İslamiyet’in (Kur’an ve Sünnet) kuvveti nispetinde, Müslümanlar o kuvvete göre hareket etmeleri derecesinde ehl-i İslâm temeddün edip terakki ettiğini tarih gösteriyor. Ve ehl-i İslâm’ın hakikat-ı İslâmiye’de zaifiyeti derecesinde tevahhuş ettiklerini, vahşete ve tedenniye düştüklerini ve herc ü merc içinde belalara, mağlubiyetlere düştüklerini tarih gösteriyor. Sair dinler ise bil akistir. Yani salâbet ve taassuplarının zaifiyeti nispetinde temeddün ve terakki ettikleri gibi, dinlerine salâbet ve taassuplarının kuvveti derecesinde de tedenni ve ihtilallere maruz kaldıklarını tarih gösteriyor. Şimdiye kadar zaman böyle geçmiş.”*⁸

Said Nursî Hz. Peygamberin tebliğ vazifesinde ve insanları İslam’a davette göster-

6 Said Nursî, Mektubat, RNK Yayınları, İstanbul, 2012, Hakikat Çekirdekleri, No: 60; s. 514.

7 Said Nursî, Emirdağ Lahikası, RNK Yayınları, İstanbul, 2012, (Mektup: 66).

8 Said Nursî, Hutbe-i Şamiye, Sözlük Yayinevi, İstanbul, 1994.s. 23.

diği metanet ve cesaretle, tek başına ortaya çıkıp bütün dünyaya meydan okumasının ve İslamiyet'i dünyanın başına geçirmesinin bunun en bariz ve emsalsiz bir örneği olduğunu söyler.⁹ O'nun efal, akval ve ahvalinden çıkan İslamiyet'in her asırda üç yüz elli milyon¹⁰ insanın rehberi ve mercii ve akıllarının muallimi ve mürşidi, kalplerinin münevveri, nefislerinin mürebbisi, ruhlarının madeni terakkiyatları olması cihetiyle misilsiz bir muvaffakiyet olduğunu söyler.¹¹ Hz. Peygamberin getirdiği şeriat, ubudiyet, iman, İslamiyet, dua ve davet ile beşerin beşte birini on dört asır adalet ve hakkaniyet üzere idare etmesinin de emsalsiz olduğunu ifade eder.¹²

3. İslam Medeniyetin Üstadıdır

Medeniyet bütün insanlığın ulaşmayı arzulayıp hedeflediği en yüksek hayat felsefesidir. İslâm medeniyeti özelinde de bu böyledir. Tarihten günümüze bu medeniyetin tealisi ve tekâmülü için harcanan mesailer mevcut kültür mirasımız içinde saklıdır. Yapılacak şey bunun gün yüzüne çıkarılması, zamana ve şartlara gören güncellenip yaşanabilir kılınmasıdır. İslam'ı medeniyetin üstadı kabul eden Nursî de bunu yapmaya çalışmıştır.

Gelenekle modernizmi harmanlayarak sunan Said Nursî, arzuladığı İslam medeniyeti için ümmetçilik üst kimliğini öne çıkarmıştır. Ona göre huzur, sükûn, emniyet ve refah isteyen bir toplumun ümmetçilik ortak paydasında birleşip, Kuran ve Sünnet ekseninde bir hayat felsefesi benimsemesi gerekir. Toplumsal birlik ve beraberlik, Kuran ve Sünnetin ortaya koyduğu değerlerle oluşacak ve sağlamlaşacaktır. Aynı Allah'a tapan, aynı Kitaba inanan, aynı Peygambere tabi olan, aynı kibleye yönelen ve aynı kültürel değerleri benimseyip yaşayan insanlar, kuşkusuz birlik ve beraberlik içinde dayanışma ve paylaşma kültürüyle kenetlenecek, daha güçlü ve daha başarılı olacaklardır. Bu durum diğer toplumlara da yansiyacak hatta İslam'ı benimseyip kabullenmelerini kolaylaştıracaktır. Ona göre eğer Müslümanlar İslam'ın güzel ahlakını hakkıyla yaşasalar, sair dinlerin mensuplarının İslam'ı kabul etmemeleri mümkün değildir. Bunun örneği asr-ı saadette görülmüştür. Zira İslam öncesinde diz boyu cehalet karanlıklarında, her türlü haksızlık ve zulüm içinde yaşayan bir toplum, Hz. Peygamberin getirdiği Kur'an ve Sünnet ışığıyla aydınlanmış, cehalet karanlığından, ilim ve irfan nuruna; zulüm ve haksızlıktan hak ve adalete; bedeviyetten medeniyete yükselmiştir.

9 Bu konuda bkz. Said Nursî, Şualar, RNK Yayınları, İstanbul, 2012, (7. Şua, Ayetü'l-Kübra, 1. Makamın 16. Mertebesi) s. 129-135.

10 Bu sayı müellifin kendi dönemi için vermiş olduğu takribî bir rakamdır.

11 Said Nursî, Şualar, 108.(7. Şua, Ayetü'l-Kübra, 1. Makamın 17. Mertebesi), s. 135-139.

12 Said Nursî, Şualar, 108.(7. Şua, Ayetü'l-Kübra, 1. Makamın 17. Mertebesi), s. 135-139.

4. İslâm Medeniyeti Bütün İnsanlara Huzur Getirir

Said Nursi, Hz. Peygamberin getirdiği İslâm nurunun şarktan garba bütün beşeriyeti aydınlattığını ve yeryüzünün yarısının onun hidayet hediyesini can-ı gönülden kabul ettiğini ifade eder. Onun sadece insanlara değil hatta cinlere ve meleklere de rehberlik ettiğini söyleyen Nursî, Kur'an ve Sünnetin evrensel ve ebedi mesajlarının ihata alanını hem derinlemesine hem de uzunlamasına geniş tutarak bütün zamanları ve bütün mekânları kapsadığını söyler. O, Hz. Peygamberin, Kuran ve Sünnet merkezli olarak ortaya koyduğu medeniyet tasavvurunun bütün beşeriyeti kucakladığını ve bütün insanlığa rehberlik ettiğini şu ifadelerle dile getirir:

*Sath-ı Arz bir mescit, Mekke bir mihrap, Medine bir binber, O bürhan-ı bahir olan Peygamberimiz bütün ehl-i imana imam, bütün insanlara hatip, bütün enbiyaya reis, bütün evliyaya seyyid; Bütün evliya ve enbiyadan mürekkep bir halka-i zikrin ser zakiri; bütün enbiya hayattar kökleri, bütün evliya taravettar semereleri bir şeceri-i nuraniyedir.*¹³

Ona göre Hz. Peygamber, Kuran ve Sünnet düsturlarından oluşan ezeli ve ebedî prensiplerle hayatın gayesini ve âlemin yaratılış sırlarını keşfetmiş ve beşeriyetin istifadesine sunmuştur. Bu konudaki fikirlerini şu ifadelerle ortaya koyar:

*“...Elinde mu'ciznümâ bir kitap, lisânındahakâikâşinâ bir hitâb, bütün Benî Âdem'e, belki cin ve inse ve meleğe, belki bütün mevcudâta karşı bir hutbe-i ezeliyeyi tebliğ ediyor. Sırr-ı hilkat-i âlem olan muammâ-i acibânesinihall ve şerh edip ve sırr-ı kâinat olan tılsım-ı muğlâkını feth ve keşfederek, bütün mevcudâtın sorulan, bütün ukûlü hayret içinde meşgul eden üç müşkül ve müthiş suâl-i azîm olan “Necisin? Nereden geliyorsun? Nereye gidiyorsun?” suâllerinemuknî, makbul cevap verir.*¹⁴

Ona göre küfür ve cehalet gözlüğüyle bakıldığında bir mâtemhâne-i umumi olarak görülen şu âlem, Kuran ve Sünnet'in neşrettiği nur ile şevk u cezbe içinde bir zikirhâneye inkılâb etmiş, ecnebî düşman gibi görülen mevcudat ise birer dost ve kardeş şeklini almıştır. O nur ile “câmidât-ı meyyite-i sâmite” dediği cansız varlıklar bile birer mûnis memur, birer musahhar hizmetkâr vaziyetini almış, ağlayıcı veşekvâ edici, kimsesiz yetimler hükmündeki canlılar birer tesbih içinde zâkir veya vazife paydosundan şâkirsûretine girmiştir.¹⁵

İman ve Kuran nuruyla kâinatın anlamsızlıktan ve abesiyetten çıkıp Rabbanî birer mektup ve Allah'ı tanıtan birer ayna olduğunu söyleyen Bediuzzaman, bu hususla

13 Said Nursî, Sözlere, RNK Yayınları, İstanbul, 2012, s.256.

14 Said Nursî, Sözlere, s. 257.

15 Said Nursî, Sözlere, s. 259-262.

ilgili olarak “Göklerde ve yerde ne varsa her şey Allahı tesbih eder” ayetini¹⁶ yorumlarken, Kur’an’dan önce insanlığın inkâr ve küfür karanlığında kaldığını, dolayısıyla göklerde ve yerde bulunup Cenab-ı Hakkı tesbih eden varlıkları fark edemediklerini, her şeyi manasız, abes ve tesadüf oyuncağı olarak gördüklerini, ancak Kur’an’ın nüzülü ile Kâinatın bir zikir hane, bütün varlıkların da Allah’ı tesbih eden zakirler olduğunu söyler.¹⁷

Said Nursi’ye göre insan fitratına en uygun hayatfelsefesi Kuran ve Sünnet eksenli bir yaşam biçimidir. İnsanı en iyi tanıyan ve bilen onu yaratan Allah’tır. Dolayısıyla insanın nasıl bir hayat yaşaması gerektiğini bilen ona göre ilkeler koyan da O’dur.

Ahsen-i takvimde yaratılmış olan insanın iman ve Kuran nuruyla ala-i illiyine, çıktığını küfür ve dalalete sapmakla da esfel-i safiline düşeceğini¹⁸ söyleyen Nursî, O nur olmasa insanın da kâinatın da hiç hükmünde olacağını şu ifadelerle anlatır:

“Hem, insanı bütün hayvanâtın mâdununa düşüren hadsiz zaaf ve aczi, fakr ve ihtiyacâtı ve bütün hayvanlardan daha bedbaht eden, vâsita-i nakl-i hüzn ve elem ve gam olan aklı o nur ile nurlandığı vakit, insan bütün hayvanât, bütün mahlûkat üstüne çıkar. O nurlanmış acz, fakr, akılla niyaz ile nâzenin bir sultan ve fizâr ile nazdar bir halîfe-i zemin olur. Demek, o nur olmazsa, kâinat da, insan da, hattâ her şey dahi hiçe iner. Evet, elbette böyle bedî bir kâinatta, böyle bir zât lâzımdır; yoksa kâinat ve eflâk olmamalıdır.”¹⁹

Hız. Peygamberin, getirdiği iman ve Kur’an nuru ile nasıl manevi bir inkılâp gerçekleştirdiğini; tek başına ortaya çıktığı halde en bedevî ve mutaassıp bir toplumu çok kısa bir zamanda nasıl değiştirdiğini; sevgi, şefkat ve nebevî terbiye ile onları nasıl eğitip güzel ahlâk ile donattığını ve en bedevî bir toplumu en medenî bir millete nasıl dönüştürdüğünü analiz ederken şu tespitlerde bulunur:

“Şu cezîre-i vâsiada vahşî ve âdetlerine mutaassıp ve inatçı muhtelif akvâmı, ne çabuk âdât ve ahlâk-ı seyîye-i vahşiyânelerininidefaten kab ve ref ederek bütün ahlâk-ı hasene ile teşhiz edip bütün âleme muallim ve medenî ümeme üstad eyledi. Bak, değil zâhirî bir tasallut, belki akılları, ruhları, kalbleri, nefisleri feth ve teshîr ediyor. Mahbub-u kulûb, muallim-i ukûl, mürebbî-i nüfûs, sultan-ı ervâh oldu.”²⁰

Bilirsin ki sigara gibi küçük bir âdeti, küçük bir kavimde büyük bir hâkim, büyük bir himmetle ancak dâimî kaldıracabilir. Hâlbuki bak, bu zât büyük ve çok âdetleri, hem

16 Saff, 61/1.

17 Said Nursî, Sözler, s. 258-261.

18 Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. Said Nursî, Sözler, s. 338-340

19 Said Nursî, Sözler, s. 258.

20 Said Nursî, Sözler, s. 258, 259.

inatçı, mutaassıb büyük kavimlerden zâhîrî küçük bir kuvvetle, küçük bir himmetle, az bir zamanda ref' edip, yerlerine öyle secâyâ-i âliyeyi-ki, dem ve damarlarına karışmış derecede sabit olarak-vaz' ve tespit eyliyor. Bunun gibi daha pek harika icraatı yapıyor.²¹

İşte, şu Asr-ı Saadeti görmeyenlere Cezâretü'l-Arabî gözlerine sokuyoruz. Haydi, yüzer feylesofu alsınlar, oraya gitsinler, yüz sene çalışsınlar. O zâtın, o zamana nisbeten bir senede yaptığıının yüzden birisini, acaba yapabilirler mi? Hem, bilirsin, küçük bir adam, küçük bir haysiyetle, küçük bir cemaatte, küçük bir meselede, münâzaralı bir dâvâda hicabsız, pervâsız, küçük fakat hacâletâver bir yalanı, düşmanları yanında, hilesini hissettirmeyecek derecede teessür ve telâş göstermeden söyleyemez.²²

Şimdi bak bu zâta: Pek büyük bir vazifede, pek büyük bir vazifedar; pek büyük bir haysiyetle, pek büyük emniyete muhtaç bir halde, pek büyük bir cemaatte, pek büyük husûmet karşısında, pek büyük meselelerde, pek büyük dâvâda, pek büyük bir serbestiyetle, bilâpervâ, bilâtereddüt, bilâhicab, telâşsız, samimi bir safvetle, büyük bir ciddiyetle, hasımlarının damarlarına dokunduracak şedid, ulvî bir sûrette söylediği sözlerinde hiç hilâf bulunabilir mi? Hiç hile karışması mümkün müdür.²³

5. Hz. Peygamber İnsanlığın Rehberidir

Hz. Peygamber (as) öyle bir İslâmiyet ile ortaya çıkmış ki ümmî olduğu halde uyguladığı eğitim politikalarıyla, gösterdiği metanet ve cesaretle ve ortaya koyduğu şeriat ile on dört asrı ve nev-i beşerin beşte birini, adalet ve hakkaniyet üzere idare etmiştir. Bediüzzamana göre bu durum, emsal kabul etmez bir muvaffakiyettir. O, bu hususu şöyle yorumlar:

Hem, tebliğ-i risalette ve nâsı hakka davette o derece metanet ve sebat ve cesaret göstermiş ki, büyük devletler ve büyük dinler, hattâ kavim ve kabilesi ve amcası ona şiddetli adâvet ettikleri halde, zerre miktar bir eser-i tereddüt, bir telâş, bir korkaklık göstermemesi ve tek başıyla bütün dünyaya meydan okuması ve başa da çıkarması ve İslâmiyeti dünyanın başına geçirmesi ispat eder ki, tebliğ ve davette dahi misli olmaması ve olamaz.²⁴

Said Nursî, Hz. Peygamberin (as) hiç kimseyi taklit etmeyerek tam manasıyla ve en mükemmel olarak, iptidâ ve intihâyı birleştirerek muvaffak olmasını, misli görünmemiş bir başarı olarak görür. O, Resul-i Ekrem'in bu muvaffakiyetini taşıdığı kuvvetli imana ve ulvî itikada dayandırarak şöyle der:

"Hem, imanda, öyle fevkalâde bir kuvvet ve harika bir yakîn ve mucizâne bir inkişaf

21 Said Nursî, Sözlere, s. 259, 260.

22 Said Nursî, Sözlere, s. 258-262.

23 Said Nursî, Sözlere, s. 258-262.

24 Said Nursî, Sözlere, s. 258-262.

ve cihanı ışıkladıran bir ulvî itikad taşımış ki, o zamanın hükümrânı olan bütün efkâr ve akideleri ve hükemanın hikmetleri ve ruhanî reislerin ilimleri ona muarız ve muhalif ve münkir oldukları halde onun ne yakînine, ne itikadına, ne itimadına, ne itminanına hiçbir şüphe, hiçbir tereddüt, hiçbir zaaf, hiçbir vesvese vermemesi ve mânevîyatta ve meratib-i imaniyede terakki eden başta Sahabeler ve bütün ehl-i velâyet, onun, her vakit, mertebe-i imanından feyz almaları ve onu en yüksek derecede bulmaları, bilbedahe gösterir ki, imanı dahi emsalsizdir.”²⁵

Kuşkusuz böyle emsalsiz bir şeriat ve misilsiz bir İslâmiyet ve harika bir ubûdiyet ve fevkalâde bir dua ve cihan-pesendâne bir dâvet ve mucizâne bir imân sahibinde, elbette hiçbir cihetle korkaklık ve yalan olamaz.

Hz. Peygamberin (as) aldığı ilâhî terbiye ile yetiştirdiği altın nesil (sahabe), tarihe adını yazdırmış ve bütün insanlığa örnek olmuştur. Bu zâtın düsturları, terbiyesi ve tebaiyetiyle ve arkasından gitmeleriyle hakka hakikate, kemâlâta, yetişen binlerce evliya, asfiya, arifin, ulemâ ve filozof hayatlarıyla ve yaptıklarıyla bunu tasdik etmektedirler.

Gerek inanç, gerek ibadet ve gerekse sosyal hayat açısından en istikrarlı ve istikametli yolun Hz. Peygamberin yolu olduğunu, kendi iç dünyasında yaşadığı örneklerle destekleyen Nursî, her zaman en bunalımlı ve sıkıntılı zamanlarda çıkış yolunun Sünnet’te bulunduğunu ifade eder. Fikrî karmaşalardan kurtulmanın yolunun Kuran ve Sünnet’in ilgili düsturlarına uymaktan geçtiğini kendi hayatında birebiryaşadığını anlatan²⁶ Said Nursi, Sünneti “*gemilerde hatt-ı hareketi gösteren kible nameli birer pusula*”ya benzetir.²⁷ Mesnevi-i Nuriye isimli eserindeki şu ifadeleri bunalımlar içerisinde boğulan günümüz insanı için bir kurtuluş reçetesi mesabesinde dir:

Arkadaş! Vesvese ve evham zulmetleri içinde yürürken Resul-i Ekrem’in (as) sünnetleri birer yıldız, birer lamba vazifesini gördüklerini gördüm. Her bir sünnette veya bir haddi şer’i zulmetli dalalet yollarında güneş gibi parlıyor. O yollarda insan, zerre misal o sünnetlerden inhiraf ve udul ederse şeytanlara mel’ab, evhama merkep, ehval ve korkulara mârez ve ağır yüklere matîyye olur.”²⁸

Fikir ve görüşleri kahir ekseriyetle bir ayet veya hadisten mülhem olan Said Nursi “*Allah’ın ipine sımsıkı sarılınız*” ayeti²⁹ ve Hz. Peygamberin “*siz e iki şey bırakıyorum. Kim onlara sımsıkı sarılırsa kurtulur. Onlar Allah’ın Kitabı Kur’an ve Benim sünnetim-*

25 Said Nursi, Mektubat, RNK Yayınları, İstanbul, 2012, (19. Mektup) s. 256-262.

26 Bkz. Said Nursi, Lemalar, s. 57, 58.

27 Said Nursi, Lemalar, s. 56-68.

28 Said Nursi Mesnevi-i Nuriye, (Katrein Zeyli) s. 79-81.

29 Al-i İmran 3/103.

dir ” hadisinin³⁰ bir açılımı mesabesinde şu ifadelere yer verir:

“O sünnetleri sanki semadan tedelli ve tenezzül eden ipler gibi gördüm. Onlaratemesük eden (sımsıkı sarılan) yükselir, saadetlere nail olur. Muhalefet edip akla dayananlar ise uzun bir minare ile semaa çıkmak hamakatında bulunan Fir'avun gibi bir Fir'avun olur.”³¹

Sünnetteki yol gösterici yaklaşımlar, muhkem deliller, engin hikmetler, etkileyici nasihatler, ibret verici meseller, eğitici kıssalar, çeşitli emir ve nehiyeler, terğib (özendirme) ve terhib (sakındırma) gibi hususların yanında insan fıtratına uygunluk, kolaylık ve ölçülülük gibi hususlar da onun kültür ve medeniyet tasavvurumuzdaki değerini ortaya koymaktadır.

Bu mülahazalardan dolayıdır ki Said Nursi, Sünnetin “*adab-ı nebeviye*” ve “*adab-ı şer'îye*” olarak nitelendirdiği İslâm kültür ve medeniyetinin harcını oluşturan kısmı³² üzerinde daha çok durur ve bu tür sünnetlerin yaşatılmasını ve devam ettirilmesini ister. Çünkü O, hem dünyevî hem de uhrevî hayatın saadetinin Sünnete uymaktan geçtiğini savunur. Öyle ki Sünnet-i Seniyye düsturlarının ruhsal hastalıklara, aklî ve kalbî marazlara, özellikle de içtimaî sıkıntılara karşı bir ilaç olduğunu söyler.³³ Bir tespitinde “*mü'mininma'nevî yaralarına tiryak ve merhem Sünnet-i Seniyyedir*” der.³⁴ Bu tezini şu Kur'an ayetine dayandırır: “*Aranızdan size düşkün ve mü'minlere karşı şefkatli ve merhametli bir Peygamber geldi.*”³⁵Said Nursî, bu ayetin yorumu sadedinde Peygamberimizin getirdiği ahkâmın ve Sünnetin İslamümmetin ma'nevî yaralarını kemal- i şefkatle tedavi ettiğini ifade ederek Sünneti terk etmenin, O'nun şefkatini inkâr etmek olacağını söyler.³⁶“*Saadet-i Dareyn'in temel taşı ve bütün kemalatın menbaı ve ma'deni*” olarak vasıflandırdığı Sünnetin şualarında manevî bir iksir bulunduğunu ifade eder.³⁷

Hız. Peygamber, getirdiği kutsî hakikatler ve ortaya koyduğu yüksek ilimler ile başta Sahabe nesli olmak üzere, milyonlarca evliya, asfiya, müdakkik ve muhakkik yetişmiş, bunlar vasıtasıyla da İslam nuru Endülüsten Çin'e kadar dünyanın dört bir yanına yayılmıştır. Bu konuda Bediuzzaman'ın şu anlamlı tespiti çok yerindedir:

30 Tirmizî, Ebu İsa, es- Sünen, Çağrı yayınları, İstanbul, 1992, Menakıp, 32; Malik, Bin Enes, Muvatta, Çağrı yayınları, İstanbul, 1992, Kader, 3

31 Said Nursi, Lemalar, s.55-68.

32 Said Nursi, Lemalar, s. 56-67.

33 Said Nursi, Lemalar, s. s. 56-67.

34 Said Nursi, Lemalar, s.79.

35 Tövbe, 128.

36 Said Nursi, Lemalar, s. 61, 62.

37 Said Nursi, Lemalar, s. s. 62, 63.

“Bu zâtın, (Hz. Peygamber) ümmiliğiyle beraber, getirdiği hakaik-i kudsiye ve ihtirâ ettiği ulûm-u âliye ve keşfettiği mârifet-i İlâhiyenin dersiyile ve talimiyle mertebe-i ilmîyede en yüksek makama yetişen milyonlar asfiya-yı müdakkikîn ve siddikîn-i muhakikîn ve dâhi hükema-i müminîn bu zâtın üssübesas dâvâsı olan vahdâniyeti kuvvetli bürhanlarıyla ittifak ispat ve tasdik ettikleri gibi, bu muallim-i ekberin ve bu üstad-ı âzamın hakkaniyetine ve sözlerinin hakikat olduğuna ittifakla şehadetleri, gündüz gibi bir hüccet-i risaleti ve sadıkiyetidir. O asır, hakikaten, o zât (a.s.m.) ile bir saadet-i beşeriye asrı olmuş. Çünkü en bedevî ve en ümmî bir kavmi, getirdiği nur vasıtasıyla, kısa bir zamanda dünyaya üstad ve hâkim eylemiş. Ümmî bir zatta (a.s.m.) zuhur eden o şeriat, on dört asrı ve nev-i beşerin humsunu, âdilâne ve hakkaniyet üzere ve müdakkikane hadsiz kanunlarıyla idare etmesi, emsal kabul etmez. Bedevî bir kavim ve ümmî bir muhitte, hayat-ı içtimaiyeden ve efkâr-ı siyasiyeden hâli ve kitapsız ve fetret asrının karanlıklarında bulunan ve pek az bir zamanda en medenî ve malûmatlı ve hayat-ı içtimaiyede ve siyasiyede en ileri olan milletlere ve hükümetlere üstad ve rehber ve diplomat ve hâkim-i âdil olarak, şarktan garba kadar cihanpesendane idare eden ve Sahabe nâmıyla dünyada namdar olan cemaat-ı meşhurenin, ittifakla, can ve mallarını, peder ve aşiretlerini feda ettiren ve kuvvetli imanla tasdikleridir.”³⁸

Said Nursi Hz. Peygamberin müessiriyetinin, muvafakiyetinin ve âlemlere rahmet oluşunun ipuçları hakkında özet olarak şunları söyler:

İşte, böyle emsalsiz bir şeriat ve misilsiz bir İslâmiyet ve harika bir ubudiyet ve fevkalâde bir dua ve cihan-pesendâne bir dâvet ve mucizâne bir İman sahibinde, elbette hiçbir cihetle yalan olamaz. Elbette bu âdem (as), benî âdemîn medar-ı şerefi ve bu âlemin medar-ı iftiharıdır. Ve ona “Fahr-i âlem” ve “Şeref-i Benî âdem” denilmesi pek lâyık-tır. Ve onun elinde bulunan ferman-ı Rahmân olan Kur’ân-ı Mucizü’l-Beyanın haşmet-i saltanat-ı mânevîyesinin nisf-ı arzı istilâsı ve şahsî kemâlâtı ve yüksek hasletleri gösteriyor ki, bu âlemde en mühim zât budur...”³⁹

Hülâsa Nursî, Hz. Peygamberi, “rehber-i ekmel”, hidayet güneşi”, “rahmet timsali”, fahr-i âlem” ve “şeref-i benî âdem” ; Sünneti de “nev-i beşer için bir hayat modeli” olarak vasıflandırır.⁴⁰ Onun getirdiği son din olan İslam’ı da ebedî ve evrensel ilkeleleriyle bütün beşeriyeti kucaklayan engin ve zengin bir medeniyet olarak nitelendirir.

Sonuç

İslam medeniyeti temelleri Kur’an ve nebevî sünnete dayanan bir hayat felsefesidir. On beş asırlık bir birikimin ürünü olan bu medeniyet sarayının inşasına

38 Said Nursî, Tarihçe-i Hayat, RNK Yayınları, İstanbul, 2012, s. 127.

39 Said Nursî, Şualar, 125, 126.

40 Said Nursî, Lemalar, s. 55-68.

ve idamesine katkı yapan manevi mimarlar hep Kur'an ve sünnetin bitmez tükenmez bilgi hazinesinden beslenmişlerdir. Bunlardan birisi de çağımızın fikir ve aksiyon adamlarından birisi olan Said Nursî'dir. O altı bin küsür sahifelik eser külliyyatında gelenek ve modern yaklaşımları mezcederek çağdaş insanın problemlerine çözümler üretmeye çalışmıştır. Bu bağlamda insanoğlunun hem dünya hayatında hem de ebedî hayatta kurtuluş erişebilmesini Kur'an ve sünnete sımsıkı sarılmaya bağlar. İnsanın karşılaşabileceği maddi-ma'nevi her türlü sıkıntının ve problemin hal çaresinin ve çıkış yolunun Kuran ve Sünnet prensiplerinde bulunabileceğini dile getiren Nursî, nebevî sünneti bir hayat model olarak sunar. Sünnet düsturlarına göre hayatını düzenleyip ona göre yaşayan kimselerin selamette kalacaklarını söyler. İnsanların en zor ve sıkıntılı zamanlarında kurtuluş yolu olarak Sünnet'i rehber etmelerini önerir.

Kaynaklar

Aclunî, İsmail b. Muhammed, Keşfu'l-Hafa ve Muzilu'l-İlbas, Daru'l-Kütübu'l-İlmiye, Beyrut, 1988.

İmam Malik, İbn Enes, Muvatta, Çağrı yayınları, İstanbul, 1992.

Nursi, Said, Sözler, RNK Yayınları, İstanbul, 2012.

Nursi, Said, Tarihçe-i Hayat, RNK Yayınları, İstanbul, 2012.

Nursi, Said, Şualar, RNK Yayınları, İstanbul, 2012.

Nursi, Said, Mektubat, RNK Yayınları, İstanbul, 2012.

Nursi, Said, Lem'alar, RNK Yayınları, İstanbul, 2012.

Nursi, Said, Mesnevi-i Nuriye, RNK Yayınları, İstanbul, 2012.

Nursi, Said, Emirdağ Lahikası, RNK Yayınları, İstanbul, 2012.

Nursi, Said, Hutbe-i Şamiye, Sözler Yayınevi, İstanbul, 2012.

Şahiner, Necmettin, Bilinmeyen Yönleriyle Bediüzzaman Said Nursî, Nesil Yayınları, İstanbul, 2011.

Tirmizi, Ebu İsa, Muhammed b. İsa, es-Sünen, Çağrı yayınları, İstanbul, 1992.